

Notat

2. juli 2023

Sagsnummer
2023-0271744

Dokumentnummer
2023-0271744-2

De lovgivningsmæssige rammer for den magtanvendelse der udføres efter reglerne i serviceloven

Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 82 yde hjælp til personer med betydeligt nedsat psykisk funktionsevne, der ikke kan tage vare på deres egne interesser, uanset om der foreligger samtykke fra den enkelte. Dette omtales også som omsorgspligten. Omsorgspligten skal udøves inden for rammerne af borgernes ret til selvbestemmelse.

Ikke alle borgere er – som følge af en svær psykisk funktionsnedsættelse - i stand til at vurdere betydningen og konsekvenserne af deres eventuelle nej til hjælp og støtte - eller - hvilken betydning deres handling har på dem selv eller andre omkring dem. I disse særlige situationer, og hvor nærmere betingelser i øvrigt er opfyldt, træder personalets forpligtelse til at hjælpe borger i kraft – også selv om borger modsætter sig den tilbudte hjælp og hjælpen derfor må udføres med magt. I disse situationer kan det derfor være nødvendigt at anvende magt overfor borgerne.

Formålet med bestemmelserne i serviceloven er at regulere de særlige situationer, hvor magtanvendelse og andre indgreb i

selvbestemmelsesretten kan ske for personer med en varig og væsentligt psykisk funktionsnedsættelse.

Mulighederne for at iværksætte magtanvendelser efter reglerne i serviceloven skal betragtes som en undtagelse for den altovervejende hovedregel om selvbestemmelsesret over eget liv, lige som der skal være forsøgt andre mindre indgribende tiltag først. Dette uddybes nedenfor.

Formålet med magtanvendelsesreglerne

At forebygge og begrænse magtanvendelse står centralt i reglerne om magtanvendelse. Det er et grundlæggende princip for magtanvendelse, at magt først kan anvendes, når det har vist sig umuligt at løse den pågældende situation på anden vis.

Magtanvendelsesreglerne styrker også retssikkerheden for både borgere og personale.

Det er nemlig i regelanvendelsen forudsat, at personalet efter hver magtanvendelse drøfter og reflekterer indgrebet med henblik på læring. Afvejningen mellem den enkeltes integritet og frihed og forpligtelsen til at sikre omsorg og tryghed sikres således fremadrettet til at blive foretaget på et mere og mere kvalificeret og velbegrunder grundlag. Dermed er intentionen, at det skal nedsætte risikoen for omsorgssvigt samt beskytte borgeren mod unødige indgreb i selvbestemmelsesretten.

Målgrupper

I servicelovens kapitler 24, 24 a og 24 b fremgår der en udtømmende gennemgang af, hvilke former for indgreb i selvbestemmelsen der lovligt kan sættes i værk over for voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne inden for det sociale område. Man kan også se, hvilke betingelser der skal være til stede, før indgrebet kan sættes i værk.

Kapitel 24 regulerer den magtanvendelse der kan foretages overfor borgere med en varig og væsentligt nedsat psykisk funktionsnedsættelse. Der modsætter sig den helt igennem nødvendige hjælp, pleje og omsorg.

Kapitel 24a omhandler *alene* borgere, hvis varige og væsentlige psykiske funktionsnedsættelse **ikke er fremadskridende**. Målgruppen for kap 24a er f.eks. borgere med et medført psykisk handicap, som Downs syndrom eller borgere med svære kognitive følger af en blodprop.

Kapitel 24b omhandler alle de borgere, hvis varige og væsentlige psykiske funktionsnedsættelse **er fremadskridende**. De borgere, som er tilhørende målgruppen i kap 24b, er borgere med f.eks. demens. Det er reglerne i kap 24b, der oftest benyttes, når der sker magtanvendelse på de enkelte enheder, så som plejehjem, midlertidige ophold mv.

Krav til magtanvendelsen

Uanset hvilken målgruppe borgeren tilhører, må personalets anvendelse af magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten alene ske for at sikre personens omsorg, værdighed og tryghed, eller for at tilgodese hensynet til fællesskabet på bo- eller dagtilbuddet eller hensynet til andre. Indgreb må således aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Anvendelse af magt skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse altid anvendes først. Magtanvendelse skal endvidere udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulemper for borger. Manglende udøvelse af magt kan også være omsorgssvigt, hvorfor det er vigtigt at finde den rette balance mellem fx pædagogiske tiltag og anvendelse af en konkrete magt.

Bestemmelserne

Opsummerende er de følgende bestemmelser de mest anvendte på forvaltningens enheder og i hjemmeplejen:

§ 124 c. Personalet kan kortvarigt fastholde eller føre en person væk fra en situation, når det er nødvendigt for at afværge, at vedkommende forårsager væsentlig ødelæggelse af indbo eller andre værdier.

§ 124 d. Personalet kan fastholde, tilbageholde eller føre en person tilbage til boligen eller til et andet opholdsrum, når personen udviser en adfærd, der er til fare for pågældende selv eller andre.

§ 125. Kommunen kan træffe afgørelse om at anvende særlige døråbnere ved yderdøre for en eller flere personer i en afgrænset periode, når der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade.

§ 128 Kommunen kan træffe afgørelse om at anvende fastspænding med stofseler til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at hindre fald, når der er nærliggende risiko for, at en person udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

§ 128 b. Kommunen kan træffe afgørelse om at anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi for en person i en afgrænset periode, når der er risiko for personskade og forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet for at afværge denne risiko. Bestemmelsen skal bruges for borgere, hvis kognitive funktionsnedsættelse ikke er fremadskridende og i de situationer hvor med persongruppen med

en fremadskridende kognitiv funktionsnedsættelse ikke samtykker i brugen af velfærdsteknologien mv.

§ 128 c. Kommunen kan træffe afgørelse om at låse eller på anden vis sikre yderdøre eller vinduer til en beboers egen bolig på botilbud i en afgrænset periode, når der er risiko for, at beboeren vil forlade sin bolig og være til fare for sig selv eller andre

§ 136 a. Personalet kan kortvarigt fastholde en person med en varig psykisk funktionsnedsættelse, som ikke er fremadskridende, i personlige hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed. Er der anvendt kortvarig fastholdelse mere end én gang inden for 6 måneder over for den pågældende person, er personalelederen forpligtet til at anmode kommunen om en vurdering af lovligheden af magtanvendelsen.

§ 136 c. Personalet kan kortvarigt fastholde en person med en fremadskridende psykisk funktionsnedsættelse i personlige hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed.

§ 136 d. Personalet kan fastholde, tilbageholde eller føre en person tilbage til egen bolig eller til et andet opholdsrum, hvis det er nødvendigt for at sikre en eller flere andres tryghed, værdighed og sikkerhed, når personen udviser en adfærd, der er meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende over for de øvrige personer på bo- og dagtilbuddet, eller i situationer, hvor en beboer på et bo- eller dagtilbud er gået ind i en anden beboers egen bolig, uden at den anden beboer ønsker det. Reglen må kun benyttes overfor borgere med en fremadskridende psykisk funktionsnedsættelse, så som demens.

§ 136 e. Personalet kan som led i omsorgen anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi for at sikre personens tryghed, værdighed og omsorg, medmindre den pågældende modsætter

sig anvendelsen. Modsætter borgeren eller værgeren sig brugen kan forvaltningen træffe en egentlig afgørelse efter § 128d. Reglen må kun benyttes overfor borgere med en fremadskridende psykisk funktionsnedsættelse, så som demens.

Ansøgning og Indberetning

I Sundheds- og Omsorgsforvaltningen er det en demensfaglig rådgiver, der sammen med den relevante enhed, fx et plejehjem, underretter Juridisk Afdeling om brug af et magtindgreb, fordi det skal vurderes, om det er nødvendigt at foretage varige magtanvendelse, eller godkendelse af et allerede benyttet magtindgreb. Alle anvendelser af magt skal godkendes af Juridisk Afdeling.

Proceduren er følgende:

Den relevante enhed enten søger om brug af et magtindgreb, fx bløde stofseler eller indberetter brugen af et (akut) anvendt magtmiddel, fx fastholdelse efter serviceloven, som nævnt i eksemplerne ovenfor.

Inden henholdsvis ansøgning eller indberetning bliver forelagt Juridisk Afdeling til godkendelse, foretager de lokale demensfaglige rådgivere den indledende gennemgang af enten ansøgning eller indberetning af, hvor mange magtindgreb der er blevet udført på den enkelte borger. Demensrådgiverne sikrer ved gennemgangen, at der foreligger en sundhedsfaglig vurdering, både af behovet for ansøgningen, men også hvorfor det var nødvendigt at udføre de indberettede magtindgreb. Demensrådgiveren sørger herudover for, at der foreligger oplysning om, hvorvidt alle relevante socialpædagogiske virkemidler er forsøgt anvendt forud for indgrebet. Lige som Demensrådgiveren vejleder om mulige alternativer til anvendelse af magt. Resultatet af afklaringen meddeles herefter Juridisk Afdeling sammen med ansøgningen eller indberetningen.

Juridisk Afdeling gennemgår ansøgningen og/eller indberetningen og giver efterfølgende enten en tilladelse eller et afslag til indgreb i selvbestemmelsesretten. Tilladelsen skal bevilges, før magt lovligt kan udføres over for borgeren, dog ikke i akutte situationer, hvor personalet handler og herefter indberetter til Juridisk Afdeling, som vurderer lovligheden af det akutte indgreb.

Hvis Juridisk Afdeling modtager en indberetning, hvor det vurderes, at betingelserne for lovligt indgreb ikke var opfyldt, registreres indgrebet som ikke lovligt. Områdelederen for henholdsvis Område Syd eller Område Nord samt lederen af den berørte enhed orienteres om Juridisk Afdelings vurdering.

Manglende overholdelse af magtanvendelsesreglerne

Der er til reglerne om indberetning af magtanvendelse ikke knyttet sanktioner i serviceloven til den manglende indberetning, eller til de magtindgreb, der ikke er udført inden for rammerne for magtanvendelse efter servicelovens bestemmelser.

Hvis Juridisk afdeling vurderer, at indberetningen ikke er i overensstemmelse med principperne for magtanvendelse, vil afdelingen inden for 14 dage kontakte enheden eller hjemmeplejeområdet med en redegørelse for, hvorfor den indberettede magtanvendelse ikke var i overensstemmelse med loven. Samtidig kontaktes den demensfaglige rådgiver med henblik på iværksættelse af vejledning, supervision eller planlægning af et egentligt undervisningsforløb.

Magtanvendelse i strid med servicelovens magtanvendelsesregler vil dog efter en konkret vurdering kunne sanktioneres efter den almindelige ansættelsesret og efter straffeloven.